

Мосинополь (Гюмюрджина) похоть към Родоп, попаднал, обаче, на една българска засада и бил пронизан от стрела. Донесли главата му на Калояна, който твърде много се зарадвал от смъртта на храбрия крал.

Бонифандий оставил непълнолетен син Димитър. Калоян, без да се бави, настъпил към Солун и поставил пред стените му обсадните си машини. Тук, обаче, неочаквано го настигнала смъртта. Въроятно подтикнат от царицата-куманка, полководецът му куман Манастрас една нощ влезъл в царската палатка, ударил с копието си спящия цар в бедрото и се скрил. Тежко ранен, Калоян завикал за помощ. Манастрас пак се заветкъл от съседната палатка и се престорил очуден, но царят го обвинил в убийството. Манастрас увявявал, че всичко това се е пристъило на царя. На следния ден привечер Калоян умрял в страшни мъки. Бързо се разнесъл слух, че сам св. Димитър, солунският покровител, с собствената си ръка убил страшния цар²³.

Тъй през есента (може би, на 8 октомври) 1207 г. завърши живота си царят, от когото византийците толкова се боели, че го нарекли „Скило-Иоан“, т. е. кучето-Иоан. Колкото и да сж пристрастни разказите на гръцките и на латинските летописци за него, все пак онова, що пишат, не е лишено от основания. Името му, наистина, е помрачено от многото му кървави дела, които не могат да бъдат оправдани, но могат да бъдат обяснени само с близкото му общуване с куманите. Както и да е, българите с почит се отнасяли към паметта на своя „велик и благочестив“ цар. Той живее дори и до сега в разказите на тракийските българи под името „цар Калиянчо“²⁴.

Понеже се лишили от предводителя си, българите снели обсадата и се върнали в отечеството си, като взели с себе си ковчега с обсоления труп на своя цар. В Търново завзел престола *Борил* (*Borilas*, *Burile*, *Burus* по франкски), Калоянов сестрин син, вероятно и един от виновниците за убийството при Солун; женитбата му за Калояновата вдовица оправдава това предположение. Законният престолоследник, младият още Асенов син *Иван-Асен* с брат си Александра избягал в Русия²⁵. Големото царство почнало да се разпада. С помощта на сръбския велик жупан, по-сетнешния крал Стефан, Немановия син, *Стръз* изгонил Шишмана от скалистата му крепост край Вардара и възстановил държавата си²⁶. *Слав* (*Eθλάβος*, *Esclas*), Борилвият братовчед, поставил основите на едно ново княжество в Родоп в планинската крепост Мелник; с вродената си хитрост, той се присъединявал ту към българи, ту към франки или към епирци, без да се подчини комуто и да било от тях, а имайки пред очи само собствените си изгоди²⁷. Борил, по примера на вуйка си, искал да продължи войната с франките и затова сключил съюз с Ласкариса. Но войските му били разпръснати при Верея (Стара-Загора) от император Хенриха, а той сам с 33-хилядната си войска бил напълно разбит (31 юли 1208 г.) при Пловдив от 18 хиляди франки. Пловдив отново попаднал под властта на франките и в него господарувал един роднина на Реня—Жерар де Стремъ. Направо от бойното поле победоносната франкска войска потеглила към границите на Славовите владения. Повелителят на Родопската област се явил в лагера при крепостта Кричим, цѣлунал ръката и обувката на императора и бил признат за васал, като му обещали дори цѣлата „la grande Blaquie“, т. е. България. В края на същата година Слав пристигнал в Цариград и там получил, като важен съюзник, не само титлата деспот, но и ръката на незаконната дъщеря на императора.